

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

**«ЗАМАНАУИ ЖАҒАНДЫҚ СЫН-ҚАТЕРЛЕР ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖҮЙЕЛЕРДІҢ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫ»**
атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының
ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ
27 мамыр 2022 ж.

СБОРНИК ТРУДОВ
международной научно-практической конференции
**«УСТОЙЧИВОСТЬ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ В УСЛОВИЯХ
ГЛОБАЛЬНЫХ ВЫЗОВОВ СОВРЕМЕННОСТИ»**
27 мая 2022 г.

PROCEEDINGS
International scientific and practical conference
**«SUSTAINABILITY OF ECONOMIC SYSTEMS UNDER CONDITIONS OF
MODERN GLOBAL CHALLENGES»**
27 May 2022

Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Нур-Султан, Казахстан
Nur-Sultan, Kazakhstan

УДК 330
ББК 32
3-21

Редакционная коллегия:

Заведующая кафедрой «Туризм» к.э.н., профессор Муталиева Л.М.
Ответственная за НИР кафедры «Туризм» к.э.н., ассоциированный профессор Мусина К.П.
К.э.н., доцент кафедры «Туризм» Акишева А.С.

3-21   **Заманауи жаһандық сын-қатерлер жағдайындағы экономикалық жүйелердің тұрақтылығы:** халықаралық ғылыми-тәжірибелік конф. еңбектер жинағы. – Нұр-Сұлтан: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2022.

Устойчивость экономических систем в условиях глобальных вызовов современности: Сб. трудов межд. научно-практической конф. – Нур-Султан: Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, 2022.

Proceedings of the international scientific and practical conference «**Sustainability of economic systems under conditions of modern global challenges**» Nur-Sultan, L.N.Gumilyov Eurasian National University, 2022.

ISBN 978-601-337-680-6

Халықаралық ғылыми-практикалық конференция еңбек жинағында Қазақстан Республикасындағы және шетелдегі жаһандық сын-қатерлер жағдайында экономикалық жүйелердің орнықтылығын қамтамасыз етудің өзекті аспектілері қарастырылған.

В сборнике материалов международной научно-практической конференции рассмотрены актуальные аспекты обеспечения устойчивости экономических систем в условиях глобальных вызовов в Республике Казахстан и за рубежом.

The proceedings of the international scientific and practical conference consider topical aspects of ensuring the sustainability of economic systems in the face of global challenges in the Republic of Kazakhstan and abroad.

**УДК 330
ББК 32
3-21**

ISBN 978-601-337-680-6   © Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2022
© Евразийский Национальный университет им. Л.Н. Гумилева, 2022
© L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2022

Конференция Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Ресей халықтар достығы университетінің Қонақ үй және туризм Институты, Шота Руставели атындағы Батуми мемлекеттік университеті, Ташкент Мемлекеттік Экономикалық университеті, М. Рысқұлбеков атындағы Қырғыз экономикалық университеті және Бұқара Мемлекеттік Университеттерімен бірлесіп ұйымдастырылды.

Конференция организована Евразийским национальным университетом им. Л.Н. Гумилева совместно с Институтом гостиничного бизнеса и туризма РУДН, Батумским государственным университетом имени Шота Руставели, Ташкентским Государственным Экономическим университетом, Кыргызским экономическим университетом им. М. Рысқұлбекова, Бухарским Государственным Университетом.

The conference was organized by L.N. Gumilyov Eurasian National University together with the Institute of Hotel Business and Tourism of the Peoples' Friendship University of Russia, Batumi Shota Rustaveli State University, Tashkent State Economic University, Kyrgyz Economic University named after Musa Ryskulbekov, Bukhara State University.

Материалы публикуются в авторской редакции. Редакционная коллегия не несет ответственность за достоверность информации, приводимой авторами.

2. Майкл Е. Портер Конкурентная стратегия. Методика анализа отраслей и конкурентов // М.: «Альпина Бизнес Букс», 2012. - 454 с.

3. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент: учебник для вузов. - 6-е изд. - СПб.: Питер, 2011. - 448 с.

4. Петров А.Н. (ред.) и др. Стратегический менеджмент: учебник для вузов. - 3-е изд. Стандарт третьего поколения. - СПб.: Питер, 2012. - 400 с.

5. Винстон Уэйн Л. Microsoft Excel 2013. Анализ данных и бизнес-моделирование. Пер. с англ. - СПб.: БХВ-Петербург, 2015. - 864 с.

6. Хамел Г., Прахалад К. Конкурируя за будущее. Создание рынков завтрашнего дня // Пер. с англ. – М.: ЗАО «Олим – Бизнес», 2014. - 288 с.

ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКАҒА ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ТУРИЗМНІҢ ДАМУЫНЫҢ ӘСЕРІ

Канагатова Р.Н.

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева,

г. Нур-Султан, Республика Казахстан

E-mail: rkanagatova@mail.ru

Научный руководитель – к.э.н., доцент Баймбетова А.Б.

Қазақстан туризмнің барлық түрлерін, яғни экологиялықтан бастап, бизнеске дейін дамыту үшін айтарлықтай әлеуетке ие. Бұл көптеген археологиялық және тарихи орындарды қалдырған елдің бай тарихымен байланысты. Бұл Қазақстанның әртүрлі ландшафттарынан табиғаттың қол тигізбейтін бұрыштарын табуға мүмкіндік беретін ерекше географиялық жағдайға байланысты. Бұған туристік инфрақұрылымды дамыту, визалық режимді жеңілдету бойынша жүргізіліп жатқан жұмыстар және басқа да факторлар арқылы қол жеткізіледі. Қазақстанда бүгінгі таңда туризмнің келесі түрлері дамуда [1]:

1. Мәдени-танымдық туризм. Археология, тарих және сәулет ескерткіштерінің саны бойынша Қазақстан нағыз «ашық аспан астындағы музей» болып табылады. Туристер Ұлы Жібек жолы бойындағы ежелгі қалаларға, қола дәуіріндегі Тамғалы петроглифтерін немесе әйгілі Маңғыстау зираттарын көре алады.

2. Экологиялық туризм. Табиғат өзінің бастапқы күйінде сақталатын аумақтардың саны мен алуан түрлілігі Қазақстанды экотуризмді сүйетіндер үшін өте тартымды етеді. Қазақстанда 12 ұлттық парк және 10 қорық бар. Көлемі мен географиялық орналасуына байланысты Қазақстан әдетте туристерге бірқатар елдер «іздеуі керек» табиғи аймақтарға бару мүмкіндігін ұсынады. Бұл Орталық Қазақстанның далалары мен көлдері [2]. ЮНЕСКО-ның Бүкіләлемдік мұралар тізіміне енгізілген. Бұл шығыс пен оңтүстік-шығыстың тау бөктері мен таулары, оларды әр түрлі ландшафттары, флорасы мен фаунасы бар альпілік аймақпен оңай салыстыруға болады. Бұл Каспий теңізінің жағасындағы әлемдегі ең үлкен жабық су айдыны. Бұл Қазақстанның оңтүстік-батысындағы шөлдер, елдің

солтүстігіндегі Бурабай көлінің айналасындағы ормандар және т.б. Бұл фототуризмнің ең талғампаз жанкүйерлерін таң қалдырады. Экотуризмді сүйетіндер үшін туристік агенттіктер табиғи жерлерге бару үшін мыңға жуық түрлі маршрут ұсынады және қазақ көшпенділерінің ежелгі өмірімен танысу.

3. Спорттық туризм. Қазақстан тау шаңғысы туризмі, альпинизм, су туризмі, ат спорты, велосипед тебу және басқаларын ұсынады. Қазақстанда көптеген спорт түрлері, оның ішінде экстремалды спорт түрлері үшін ерекше маршруттар мен жағдайлар жасалған, ал ел билігі өз кезегінде тиісті инфрақұрылымды құру үшін барлық күш-жігерін жұмсауда.

4. Сауықтыру туризмі. Қазақстан сауықтыру туризмі үшін керемет жер. Ерекше ерекшелігі - табиғи емдік ресурстарды белсенді пайдалану: ыстық бұлақтар, емдік балшық, емдік климат. Қазақстанда қымыз терапиясы, минералды суларды пайдалану және пантомимия қолданылады. Сонымен қатар, заманауи жабдықтармен жабдықталған санаторийлер осындай емдеудің «табиғи негіздерінің» жанында орналасқан. Қазақстанда денсаулығын жақсартуды ғана емес, демалуды және күш жинауды қалайтындар үшін көптеген демалыс үйлері салынды. Олар Алакөл көлінің жағалауы, Бурабай мен Баянауыл курорттық аймағы, Каспий теңізінің жағалауы, Іле және Жоңғар Алатауының тау бөктері және т. б. сияқты әдемі және экологиялық таза жерлерде орналасқан.

5. Діни туризм. Қазақстандағы діни туризм негізінен мұсылман діни орындарын аралаумен байланысты. Мұнда мұсылмандар мешіттерді, кесенелерді, мазарларды және белгілі дін қайраткерлерінің қабірлерін аралай алады. Мысалы, Қожа Ахмед Ясауи мен Арыстан баба кесенелері, Шақпақ ата және Бекет ата жерасты мешіттері, т.б. Қазақстандағы қазіргі діни ғимараттар қажыларды бей-жай қалдырмайды. Бұл жердің інжу-маржаны – Нұрсұлтан Назарбаевтың «Қазақ елі» бас алаңында орналасқан Хазрет Сұлтан мешіті, сондай-ақ әдемі православ шіркеуі. Елдің оңтүстік-шығысында және Алтайда Қазақстан аумағында буддизмнің болу тарихын көрсететін бірқатар объектілер бар.

6. Іскерлік туризм. Іскерлік туризм жыл сайын Қазақстанның ірі қалаларына көбірек қонақтарды тартады. Бұл, бірінші кезекте, Нұр-сұлтан, Алматы және Атырау. Мұнда елімізге шетелдік бизнес-туристердің қомақты санын тарта отырып, түрлі өңірлік және халықаралық конференциялар, саммиттер, симпозиумдар жиірек өткізіледі. Туризмнің бұл түрін дамыту үшін ел қалаларында туристердің әртүрлі топтарына бағытталған қонақ үйлер үнемі салынуда: олар әлемдегі ең танымал қонақ үй желілерінің бес жұлдызды қонақ үйлері, жайлы шағын қонақ үйлер, сонымен қатар жатақханалар [1].

Туризм индустриясының дамуы мемлекетаралық байланыстар мен мәдениетті нығайтуға, валюта ағынының ұлғаюына, төлем балансының ұлғаюына, тауарлар мен қызметтердің экспортын ынталандыруға, жұмыспен қамтылудың өсуіне, инфрақұрылымның құрылысы мен қайта құрылуына, салалардың әртараптандырылуын жеделдетуге мүмкіндік береді. Нәтижесінде Қазақстанда 200 мыңға жуық жаңа жұмыс орны құрылады, оның 72 мыңы барлық мүдделі тараптар үшін - мемлекет, бизнес және қызметкерлер үшін

туризмнен түсетін кіріс тұрақты, ал таза пайда жылына 200 миллиард теңгеге дейін өседі (қазір рентабельділік шамамен 118 миллиард теңгені құрайды).

Ұлттық экономика мен әлемдік сауданың дамуына айтарлықтай әсер ете отырып, халықаралық туризм сонымен қатар саяси тұрақтылық пен мемлекеттіліктің даму факторы, сыртқы экономикалық айырбаста оң валюта балансының қайнар көзі және бейбіт прогрестің нақты белгісі болып табылады.

Қазақстандағы туризмнің дамуын тарихи талдау Қазақстанның әлемдік экономикаға, саясат пен мәдениетке қосқан үлесін айқындау, өзара тиімді халықаралық әлеуметтік-экономикалық және мәдени ынтымақтастықтың перспективаларын бағалау үшін өте маңызды. Туристік өнімді сата отырып, ел белсенді валюталық теңгерімді қалыптастырады, төлем балансының басқа баптары бойынша пассивтердің валюталық түсімдерімен өтейді, инвестициялық процесті жеделдетеді, қалған өңірлерді дамытуға және индустрияны жаңғыртуға мүмкіндік алады. Еуразия құрлығының орталығында орналасқан Қазақстанның геосаяси жағдайы, күрделі этностық құрамы, экономикада ашық нарықтық жүйені қалыптастыруға ұмтылу бейбітшіл сыртқы саясатты жүргізу қажеттігін туғызды. Саясаттағы, экономикадағы және мәдениеттегі жалпы дағдарысқа байланысты туризмді дамытудың әлеуметтік-экономикалық шарттары қоғамдық-тарихи формациялардың өзгеруіне байланысты өзгерді. Әлеуметтік-экономикалық факторлардың бүкіл жиынтығының әсерінен аумақтық-салалық еңбек бөлінісі, елдердің, аймақтардың және экономика салаларының өзара әрекеті, аумақтық кешендермен экономикалық байланыстар өзгерді, өндірістік емес сала маңызды болды [3]. Туризмнің экономикалық негізін құрайтын материалдық өмір жағдайлары өзгерді және бұл экономикалық фактор көптеген әлеуметтік топтардың туризмге қатысуын едәуір шектеді. Астрономиялық және жұмыс уақытының тепе-теңдігі өзгерді, бұл жұмыс уақытынан тыс уақытты анықтайды, бұл тұрақты жұмыс пен бос уақытқа мүмкіндік береді.

Кейбір бөлімдерде бір жылдың орнына жылдың әр мезгілінде екі қысқартылған демалыс бар. Халықтың хабардарлығы мен білімі, денсаулық сақтау, урбанизация деңгейі, еңбек және отбасылық қызмет сипаты өзгерді. Әр елдегі халықаралық және ішкі туризм туризмді дамыту жоспарларын әлеуметтік-экономикалық даму жоспарларымен байланыстыратын әлеуметтік саясатқа негізделген. Сондықтан туризмді дамыту саясатының мақсаттары мен ресурстарын анықтау, осы саясаттың өндіріске, тұтынуға, табиғи және әлеуметтік ортаға әсерін бағалау маңызды. Туризм өнімін сату арқылы ел белсенді валюталық балансты қалыптастырады, төлем балансының басқа баптары бойынша міндеттемелер бойынша валюта түсімдерін өтейді, инвестициялық процесті жеделдетеді, басқа аймақтарды дамытуға және саланы модернизациялауға мүмкіндік алады. Валютаны басқа елдің туристік өніміне айырбастау арқылы мемлекет басқа елдің экономикасына инвестициялау арқылы пассивті төлем балансын жасайды. Туризм бизнесі әлемдік экономиканың қарқынды дамып келе жатқан салаларының бірі болып табылады, оның үлесіне әлемдік ЖІӨ-нің шамамен 6% -ы, жалпы капитал салымдарының 7% -ы, дүниежүзілік тұтыну шығындарының 11% -ы және барлық салықтық түсімдердің 5% келеді. 1995 жылға қарай әлемдегі әрбір 16-шы вакансия

туризмге, туризмді насихаттауға және одан әрі жетілдіруге қатысты болды. Шетелдік туризмнің экономикалық тиімділігін арттыруға, сондай-ақ көрсетілетін қызметтердің сапасын жақсартуға көп көңіл бөлінеді [4].

Қорытындыдай келе, дамыған және дамушы елдердің туризмінің әлеуметтік-экономикалық және мәдени мәртебесінде ерекшеліктер бар. Әлемдік және қазақстандық туризмнің біркелкі дамуы туристік қызметтің: жеке және топтық турлардың, қонақ үйлер мен туристік базаларды пайдалана отырып көліктік туризмнің, мәдени-танымдық және туризмнің басқа да түрлерінің, жарнама, көрмелер және басқа да іс-шаралар, қоғамдық және Мемлекеттік туристік ұйымдар, көліктік салалық туристік ұйымдар, Акционерлік қоғамдар, аралас шетелдік және отандық капиталы бар кәсіпорындар, Шетелдегі филиалдар арқылы туристік өнімді нарыққа жылжытудың жалпы нысандарының, әдістері мен мазмұнының болуынан белгіленеді., жеке және үкіметтік кәсіпорындар, құқықтық база, идеологиялық қамтамасыз ету, тарихи-мәдени, табиғи, өнеркәсіптік, емдеу және басқа да объектілер түріндегі туристік ресурстар.

Олардың жалпылығы әр түрлі тарихи кезеңдер мен елдер үшін бекітілген. Халықаралық туризм әр түрлі мемлекетаралық және мемлекеттік емес, коммерциялық және қоғамдық: ғылыми, журналистік, көліктік, лингвистикалық, техникалық, қонақ үй, мейрамхана ұйымдарын құру арқылы жаһандық интеграция мен жаһандануға ықпал етеді. Ол өндірістік, ғылыми, технологиялық, еңбек және мәдени-тарихи ресурстармен анықталады. Ол халықаралық форумдарда ұсынылады, оған қатысу жаңа мемлекеттер үшін өте маңызды, өйткені бұл форумдарда жүздеген елдің өкілдері барлық нысандарда ақпарат алмасады. Бір қызығы, ғылым, мәдениет, ауыл шаруашылығы және өнеркәсіптің көптеген салаларын қамтитын туризм осы бағыттардың жетістіктерін туризмнің өзінде халықаралық деңгейде жан-жақты таныстыруға ықпал етеді. Халықаралық туризм мемлекеттер арасындағы экономикалық, мәдени, әлеуметтік, ғылыми-техникалық байланыстардың басқа түрлерімен қатар, өзара сенімді нығайтудың маңызды факторы болып табылады және бейбітшілікті сақтау және мемлекеттер арасындағы достық қатынастарды нығайту сияқты мәселелерді шешуге зор үлес қосады. Туризм - бұл ұлттық және халықаралық факторлардың өзара байланысты және тарихи қалыптасқан үйлесімділік құбылысы. Туризм әлемнің көпвекторлы сыртқы саясатын жүзеге асыруда үлкен тұрақтандырушы әлеуетке ие, өйткені туризм дамыған елдер экономикасының көптеген салаларына және қазіргі әлемдік көшбасшыларға әсер етеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының туристік саласын дамытудың 2023 жылға дейінгі тұжырымдамасын бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 30 маусымдағы № 406

2. Березовая Л.Г. История туризма и гостеприимства: учебник. - М.: Издательство Юрайт, 2019. - 477 с.

3. Ердаuletov C.P. География туризма: история, теория. Методы, практика. Алматы: Атамура, 2015. - 336 с.

4. Rakhmetulina Zh.B. Economic theory and practice: tutorial / Rakhmetulina Zh.B., T.A. Abylaykhanova, Urazbayeva G.Zh. - Almaty: Эпиграф, 2017. - 253 с.

РАЗВИТИЕ ПРОГРАММ ЛОЯЛЬНОСТИ В ГОСТИНИЧНОЙ ИНДУСТРИИ

Султанова А.К.

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, г. Нур-Султан
Республика Казахстан
E-mail: assel.sultanova@rixos.com

Научный руководитель – к.э.н., и.о.доцента Акишева А.С.

Сфера индустрии гостеприимства характеризуется высоким уровнем конкуренции, которая особенно обострилась в связи с последствиями всемирной пандемии 2019 года. В связи с этим выдвигаются повышенные требования к поставщикам услуг в туризме. Современная гостиница призвана создать комфортные условия для пребывания туристов и предоставить им ряд дополнительных услуг. Здание гостиницы является многофункциональным сооружением и содержит технологически сложное оборудование, строительство и реконструкция которого требуют особого внимания и вложения крупных инвестиций. Развитие гостиничного хозяйства оказывает значительное влияние на устойчивое функционирование всей индустрии гостеприимства

Важным условием привлечения туристов в регион является повышение комфортности отелей и качества обслуживания. С каждым годом в Казахстане наблюдается динамика роста числа гостиниц (таблица 1).

Таблица 1. Количество мест размещения по категориям в Республике Казахстан за период 2016-2021 гг.

№	Наименование	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	5*	20	22	23	24	26	26
2	4*	85	87	79	71	64	64
3	3*	138	132	120	85	49	48
4	2*	20	18	24	15	7	6
5	1*	15	14	14	10	4	3
6	Гостиница без категорий	1441	1578	1753	1890	1936	1997
7	Прочие места размещения	1035	1136	1309	1497	1428	1542
	Всего	2754	2987	3322	3592	3514	3686

Примечание: Данные Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам РК [1]